

020. Yansıma sözcüklerde çokanlamlılık-eşadlılık meselesi**Didem AKYILDIZ AY¹****APA:** Akıldız Ay, D. (2023). Yansıma sözcüklerde çokanlamlılık-eşadlılık meselesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 316-327. DOI: 10.29000/rumelide.1252758.**Öz**

Bir dil göstergesinin çokanlamlı sayılabilmesi için temel anlamı dışında aralarında bağlantı kurulabilen başka anlamlara sahip olması beklenir. Eşadlılıkta ise aynı gösterenin birbiriyle ilişkili olmayan anlamları bulunmalıdır. Çokanlamlılık ve eşadlılık meselesi sözlük hazırlanırken dikkatli davranılması gereken konulardan biridir. Çünkü hem çokanlamlılık hem de eşadlılık türleri sözlüksel belirsizliğe yol açabilmektedir. Yansıma sözcükler, diğer sözcüklerden ayrı karakteristik özelliklere sahip sözlükbirimleridir. Bununla birlikte dilin işleyişine uygun olarak her yansıma sözcüğün tıpkı diğer sözcükler gibi mutlaka bir temel anlamı vardır. Yansıma kök biçimlerine sahip sözlükbirimlerin bir kısmı temel anlamlarının dışında daha başka anlamlara da sahiptirler. Çokanlamlılık sergileyen yansıma sözcüklerde temel anlama eklenen yan anlamlarında diğer sözcüklerden farklı bir anlam örgüsü bulunmaktadır. Sözlükbirimlerinde yan anlamların temel anlamla ilişkisi her zaman aynı mesafede değildir. Kimi zaman temel anlam ve yan anlamlar arasında ilişki hemen anlaşılamayacak kadar uzak olabilmektedir. Bu durum çokanlamlı bir yansıma sözcüğün sözlüklerde eşadlı gibi sunulmasına sebep olmaktadır. Sözcüğün hangi türün içinde değerlendirileceği, sözcük tanımının merkez anlam odaklı yapılmasıyla çözülebilmektedir. Merkez anlam, yansıma sözcüklerin ses sembolik görüntüsü ile ilgilidir. Yansıma kök biçimlerde bulunan ünsüz sesbirimlerinin taşıdıkları anlam yükü, bu sesbirimlerinin karakteristik özellikleri ile bağdaştırılan göndergeleri ortak bir anlama çeker. Dolayısıyla sözcüğün anlamlarının hangi ilgi ile birbirine bağlandıkları merkez anlam ile açığa çıkar. Bu çalışmada Türkçe Sözlük (TDK) ve Derleme Sözlüğü'ndeki verilerden hareketle birden fazla anlama sahip yansıma sözcüklerin çokanlamlı veya eşadlı olarak değerlendirilme ölçütleri incelenmiştir. Eşadlı olarak sunulan bir kısım yansıma sözcüğün merkez anlam odaklı tanımlaması yapıldığında aslında çokanlamlılık gösterdiği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Yansıma sözcük, sözlükbirim, çokanlamlılık, eşadlılık, sözlükbilim**The problem of polysemy and homonymy in onomatopoeic words****Abstract**

In order for a linguistic sign to be considered polysemy, it is expected to have other meanings that can be linked apart from its basic meaning. In homonymy, the same signifier must have unrelated meanings. The issue of polysemy and homonymy is one of the issues that should be treated carefully while preparing a dictionary. Because both polysemy and homonymy types can lead to lexical ambiguity. Onomatopoeic words are lexemes with distinctive characteristics from other words. However, in accordance with the functioning of the language, every onomatopoeic word has a basic meaning, just like other words. Some of the onomatopoeic lexemes have other meanings besides their basic meanings. In onomatopoeic words that exhibit polysemy, there is a different semantic

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Burdur, Türkiye), didemakyildiz@gmail.com, didemakyildiz@mehmetakif.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9720-551X [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 16.01.2023-kabul tarihi: 20.02.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1252758]

component in the connotations added to the basic meaning. The relationship of connotations with the basic meaning between lexems is not always at the same distance. Sometimes the relationship between the basic meaning and the connotations can be too distant to be understood immediately. This situation sometimes causes a polysemy onomatopoeic word to be presented as a homonym in dictionaries. The problem of which type the word will be evaluated in can be solved by making the definition of the word focused on the core meaning. The core meaning is related to the sound symbolic feature of the onomatopoeic words. The semantic load carried by the consonant phonemes in the onomatopoeic root forms draws the referents associated with the characteristic features of these phonemes to a common meaning. Therefore, the relation with which the meanings of the word are connected is revealed with the core meaning. In this study, the evaluation criteria of onomatopoeic words as polysemy or homonym in dictionaries were examined based on the data in the Türkçe Sözlük (TDK) and Derleme Sözlüğü, When the core meaning-oriented definition of some onomatopoeic words presented as homonyms is made, it has been seen that they actually have polysemy.

Keywords: Onomatopoeic word, lexem, polysemy, homonymy, lexicography

1. Giriş

Yansıma sözcükler, bir göndergenin ya da başka bir deyişle dil dışı gerçekliğin onu çağrıştıracak sesbirimlerin seçilip dizilmesiyle ifade edildiği dil göstergeleridir. Bu sözcük türü denilince ilk olarak kedinin *miyav*laması, suyun *şırıldaması*, ateşin yanarken *çatırdaması* gibi ses yansımalı sözcükler akla gelir. Ancak *kıvıldamak*, *kıvrılmak* ya da *bingıldamak* vb. gibi hareket betimleyen yansıma sözcükler ve kalbin *güm güm çarpması*, başın *zonklaması* gibi sezgiye dayalı yansıma sözcükler de bu türün içerisine girmektedir.

Yansıma sözcükler, dil araştırmalarında özel bir sözcük türü olarak işlem görür. Bu sözcüklerin diğer sözcüklerden ayrı bir tür olarak değerlendirilmesi üç sebep altında toplanabilir:

i. Fonolojik sebepler: Yansıma sözcük köklerindeki her sesbirim, göndergeyi çağrıştıracak nitelikte olarak seçilip dizilmektedir. Dolayısıyla bu tür sözcüklerin ses ve anlamları arasında doğal bir uyum ortaya çıkmakta ve gönderge ile olan ilişkilerinde diğer sözcüklere kıyasla daha nedenli sayılmaktadırlar. Ayrıca sesbirimlerin karakteristik özelliklerinin göndergeyi çağrıştıracak türde olanlarının seçilmesi olgusu, Türkçenin ses sisteminde asli olarak bulunmayan ya da önseste yer almayan sesbirimlerin bu sözcüklerin bünyesinde yer almasını sağlamakta ve bu durum da onları diğer sözcüklerden ayrı kılmaktadır: *horıldamak*, *gıjiltı*, *foşurtu*, *lıkırlıkır*, *miyav*, *zonklama* vb.

ii. Morfolojik sebepler: Göndergenin nasıl olduğu hakkında bilgi veren birtakım ekler dolayısıyla onların morfolojik özellikleri de bu türü özel kılmaktadır. Yansıma sözcüklerde en küçük birim sayılan tek heceli kök biçimlerinden türlü genişletmeler ve türetmelerle yeni biçimler üretilirken biçimde karmaşık olmayan, kurallara bağlı bir işleyişin olduğu görülmektedir (Zülfikar, 1995, s. 91). Örneğin sözcük kök biçimine eklenen /l/ (ör. *piril*, *kımlı*, *şırıl*, *horul*) akıcı süreklilik ve /r/ (ör. *takır*, *şakır*, *cazır*, *kıprır*) sesbirimi kesikli süreklilik anlamı katmakta iken, -(A)dAk, -(A)dAn ekleri ise (ör. *çatadan*, *patadak*, *gürpeden*) aniden, beklenmedik bir biçimde olma ifadesi katmaktadır (Demircan, 1996, s. 176).

iii. Semantik sebepler: Yansıma sözcükleri diğer sözcüklerden ayrı bir tür kılan başka bir neden de anlamsal yapılanma biçimleridir. Ses ve anlamları arasındaki uyumdan dolayı nedenli dil göstergeleri

olarak ses sembolizminin temel araştırma konuları arasında yer alması bunun bir kanıtıdır. Her yansıma sözcük tek heceli bir kök biçime dayanır. Zülfiyar (1995) bu kökleri sözcüğün birincil biçimleri olarak adlandırmıştır. Bu kök biçimler sözcüğün gönderge ile sıkı bir ilişkiye sahip olan en küçük yapı taşlarıdır. Kök biçimde yer alan ünsüz sesbirimler Türkçe hece sistemine uygun olarak anlamsal yönden göndergenin niteliğini çağrıştıracak biçimde seçilmiş ve dizilmişlerdir. Ünsüz sesbirimler dışında hece içerisinde yer alan ünlü sesbirimler ise göndergenin niceliği hakkında ipuçları sunar (Gerd, 2001, s.93). Örneğin vurma, çarpma vb. merkez anlamı etrafında toplanan /tk/ ünsüz ses birlikleri arasına /a/, /ı/ ve /o/ ünlü sesbirimleri eklenerek yansıma kök biçimleri elde edilir. Bunlardan *tak* kök biçimi çarpma veya vurma ile ilişki olan göndergenin şiddetinin fazla olduğunu; *tk*, şiddetin az olduğunu; *tok* ise yoğun bir vurma çarpma sesinin ifade edildiğini gösterir. Kök biçimlerindeki bu anlamsal özellikler merkez anlamla doğrudan ilişkilidir. Merkez anlamdan başka hem kök hem de türevlerinin sahip olduğu temel anlam ve bu anlamlardan türlü anlam genişlemelerine uğrayarak çokanlamlı olmaları da yansıma sözcüklerin anlamsal yapılanmalarına özgüdür.

Görüldüğü gibi yansıma sözcüklerin en önemli özelliği, her üç sebebin de ortak unsuru niteliğindeki ses-anlam uyumu sebebiyle gönderge ile olan bağının daha açıklanabilir olmasıdır. Onların bu özelliği sayesinde iletişim esnasında anlatılmak istenen daha kısa yoldan ve daha canlı bir şekilde ifade edilmektedir. Bu yönleri dolayısıyla yansıma sözcükler çocuk dilinde, tekerlemelerde, bilmecelerde, çizgi romanlarda veya reklamlarda sıklıkla yer almaktadır. Bununla birlikte özellikle bölge ağızlarında yansıma sözcüklerin kök biçimlerinden başlayarak çeşitli ekleri almış türevlerine kadar çok çeşitli örnekleri bulunmaktadır. Bu örneklerin büyük bir kısmı ise temel anlamlarının dışında daha başka anlamları da karşılamaktadır.

Türkçedeki yansıma sözcüklerle ilgili yapılmış çalışmalar çoklukla onların fonetik ve morfolojik yapılarına yöneliktir (bk. Tuna (1950), Eren (1951), Zülfiyar (1995), Demircan (1996, 1997), İdo (1999), Omuraheva (2021) vb.). Yansıma sözcüklerin anlamları yönüyle de özel olmasına rağmen bu konuda yapılmış çalışmalar sınırlıdır (bk. Demircan (1997), Gerd (2001); Akyıldız Ay (2021a, 2021b, 2022a, 2022b) vb.). Yansıma sözcüklerin anlamları üzerine yapılacak çalışmalar özellikle sözlük tanımlamalarındaki belirsizlikleri azaltacaktır.

Bu çalışmada yansıma sözcüklerin merkez anlam odaklı anlamsal yapılanmaları üzerinde durulacak ardından Türkçede birden fazla anlama sahip yansıma sözcüklerin sözlüklerde sunulmaları, çokanlamlılık ve eşadlılık bağlamında değerlendirilecektir.

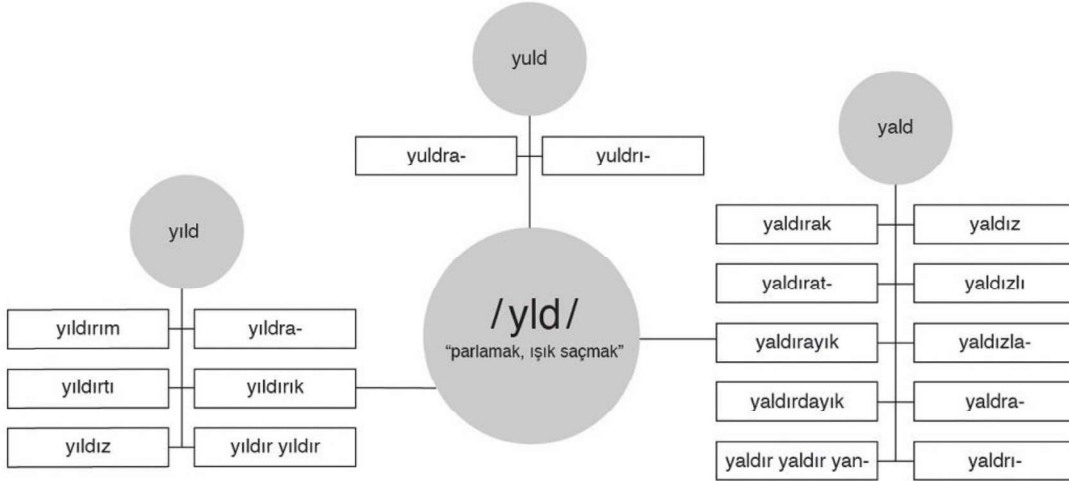
1. Yansıma sözcüklerin anlamsal yapılanmaları

Yansıma sözcüklerin anlamsal yapılanmaları, kök biçimlerinde bulunan ünsüz sesbirimlerinin göndergeyi çağrıştıracak biçimde seçilip dizilmesi ile başlar. Bu seçim ve dizilimde ünsüz sesbirimlerinin karakteristik özellikleri ile göndergenin temel niteliklerinin betimlenmesi söz konusudur. Ünsüz sesbirimlerin ifade ettiği anlam ses-anlam uyumuna dayalı, ses sembolik bir anlamdır. Bu anlam ayrıca birbiriyle ilişkili bir grup yansıma sözcüğü bir araya toplayan merkez anlamdır.

Merkez anlamı ifade eden ve göndergenin niteliğine göre seçilip dizilen ünsüz ses birlikleri, göndergenin niceliği ile ilgili sezdirimde bulunan ünlü sesbirimlerini alarak aralarında anlamsal nüanslar bulunan kök biçimleri meydana getirirler. Bu kök biçimler Türkçe hece sistemine uygun olarak üretilir ve bir kısmı sözlüklerde bu şekilleri ile birer sözlükbirim olarak yer alırlar (ör. *pat*, *güm*, *zonk*, *kırp-*, *hop*, *firt*

vb.). Bir kısmı ise ancak türlü ekleri alarak sözlükbirim olmuşlardır (ör. şırlı, ağla-, kıpır, bağır-, çalka-, hıçkır- vb.) (bk. Akyıldız Ay 2022a). Sözlükbirim olan yansıma kök biçimler ve bu kök biçimlerden daha başka eklerle türemiş türevlerinin hepsinin ilk anlamı temel anlam görevini üstlenmektedir. Bunlardan bazıları anlamsal yapılanmalarında temel anlamları dışında hem merkez anlamla hem de temel anlamla ilişkili yan anlamlar edinerek çokanlamlı olabilmektedirler.

Aşağıdaki tabloda “parlamak, ışık saçmak” merkez anlamını veren /y/+/l/+/d/ dizilimiyle ilgili örneğe bakalım. /y/+/l/+/d/ dizilimdeki ses birliği aynı merkez anlam ekseninde **yald**, **yıld** ve **yuld** kök biçimlerini meydana getirmişlerdir. Bu kök biçimlerden türedikleri anlaşılabilir ve sözlükbirim statüsü kazanmış türevleri tabloda dikdörtgen şemalar içinde yer almaktadır. Bunlardan birkaçının sözlükte geçen anlamlarını örnek olarak verelim: **yald** kök biçimine sahip türevlerinden **yaldız** Türkçe Sözlük’te (2011, s.2512) “1. Eşyaya altın veya gümüş görünüşü vermek için kullanılan, sıvı veya yaprak durumundaki altın, gümüş ve bunların taklidi olan madde, 2. Bu madde ile eşyalara yapılan süs, 3. (mecaz) Aldatıcı dış görünüş, göz boyama, 4. (argo) Abartılı bir biçimde söylenen yalan.” şeklinde dört anlamı ile karşımıza çıkmaktadır. **yald** kök biçiminden türemiş diğer bir örnek olan **yaldırak** “parlak, cilalı” (TS, 2011, s.2512); **yaldrı-** ise DLT’de “parlamak, ışık saçmak, şimşek çakmak” anlamları ile verilmektedir. **yıld** kök biçiminden türemiş olan sözlükbirimlerinden **yıldırım** “1. Gök gürültüsü ve şimşekle görülen, hava ile yer arasındaki elektrik boşalması, saika, 2. Çok hızlı yapılan, olan.” (TS, 2011, s.2591); **yıldır yıldır** “Pırlı pırlı, ışıl ışıl” (TS; 2011, s.); **yuld** kök biçiminden türemiş **yuldra-** fiili DLT’de “(çelik vb. madenler) Parlamak” (Ercilasun-Akkoyunlu, 2015, s. 986) anlamlarındadır. Kök biçiminde /y/+/l/+/d/ ünsüz dizilimine sahip olan sözlükbirimlerinin hepsinin ayrı ayrı temel anlamları bulunsa da ortak anlam olarak “parlamak, ışık saçmak” merkez anlamının etrafında buluştukları anlaşılmaktadır.

Tablo 1. Yansıma kök biçiminde yer alan /yld/ ünsüz ses birliğinin biçimsel ve anlamsal genişlemesi

2. Yansıma sözcüklerde çokanlamlılık

Her sözcük başlangıçta tek bir kavramı karşılar. Ancak hiçbir dilde sınırsız kavram olanağına karşın sınırsız sözcük yoktur. Dolayısıyla sözcükler kimi zaman tek başlarına, kimi zaman da başka sözcüklerle birleşerek kendi anlamlarının dışında başka kavramları ifade eder. Sözcük ilk karşıladığı kavram dışında karşıladığı bu başka kavram veya kavramlar sebebiyle tekanlamlı (monosemic) olmaktan çıkar ve çokanlamlı (polysemantic) bir hüviyete bürünür.

Çokanlamlılık (polysemy) dilbiliminde “Bir gösterenin birçok gösterilen belirtme özelliği; bir birimin birçok anlam içerme durumu.” olarak tanımlanır (Vardar, 2002, s. 62). Yani bir dil göstergesinin değişik etkenler neticesinde temel anlamı dışında başka kavramları da anlatır duruma gelmesi söz konusudur. Bu etkenleri Ullman (1972, s. 159-180), *bağlamsal olarak değiştirimler, sosyal çevreye özgü özelleştirme, metaforik kullanımlar, eşadlıkların yeniden yorumlanması ve yabancı dillerden anlamsal ödünçleme* şeklinde açıklamış, bunlardan ilk dört maddenin dilin kendi bünyesinden kaynaklandığını, son maddenin ise yabancı dillerin etkisiyle çokanlamlılığı meydana getirdiğini ifade etmiştir.

Yansıma sözcükler de tıpkı diğer sözcükler gibi çokanlamlı forma bürünebilen dil göstergeleridir. Özellikle fiil kategorisindeki yansıma sözcükler, isimlere göre çokanlamlı olmaya daha elverişlidir. Sözlük hazırlanırken çokanlamlı sözlükbirimlerde temel anlamdan yan anlamlara doğru ilerleyen bir sıralama gözetilir. Çokanlamlılıkta başlangıçta tek bir kavramı işaret eden dil göstergesi, daha kolay ve etkili bir ifade için aktarma yoluyla ve kullanım sıklığı artarak farklı ancak birbirleriyle bağlantısı olan yeni kavramları da anlatır duruma gelmektedir (Aksan 2006, s. 71). Bu bağlamda **yaldız** kök biçiminden türemiş **yaldız** örneğini çok anlamlılık yönünden tekrar ele alalım: **yaldız** sözcüğü “Eşyaya altın veya gümüş görünüşü vermek için kullanılan, sıvı veya yaprak durumundaki altın, gümüş ve bunların taklidi olan madde” temel anlamındadır. Bağlı olduğu “parlamak, ışık saçmak” merkez anlamına göre altın ve gümüşün parlak, ışıltılı olmasından dolayı ilgili maddeye bu adlandırmanın yapıldığı çıkarımında bulunulabilir. Sözcüğü çokanlamlı duruma getiren “2. Bu madde ile eşyalara yapılan süs, 3. (mecaz) Aldatıcı dış görünüş, göz boyama, 4. (argo) Abartılı bir biçimde söylenen yalan.” yan anlamları da merkez anlamdan beslenen ve temel anlamla ilişkili anlamlardır. Bu noktada **yaldız** sözcüğünün dört farklı göndergeye işaret ettiği ancak hepsinin ortak noktalarının “parlaklık, dikkat çekici ışıltı saçmak” ile ilgili olduğu söylenebilir.

Sözlükte merkez anlam odaklı bir tanımlama yapılması, temel anlamla yan anlamların ilişkisini daha anlaşılabilir durumu getirecektir. Buna göre yansıma bir fiil açıklanırken eylemin hareket yönü (içe doğru, dışa doğru, aşağıya doğru, yukarıya doğru), hareket hızı (yavaş, hızlı, sürekli, aralıklı, ani), hareketi gerçekleştiren varlığın katı, sıvı, gaz oluşu ile ilgili özellikler gösterilebilir. Çünkü fiilin sözlükbirimsel anlamları bu merkezî anlamlarının etrafında çevrelenir. Merkez anlamın türüne göre o türe dahil edilebilecek göndergeler üzerinde bir çeşitlilik meydana gelir. Örneğin bulunduğu noktada aşağı-yukarı, sağa-sola kısa mesafede hareket etme merkez anlamında olan *dingildemek* sözcüğünün Türkçe Sözlük (2011, s. 671) ve Derleme Sözlüğü’nde (2009, s. 1504) verilen temel anlamı “Sallanmak, oynamak”tır. Bu temel anlamıyla ilişkili olarak ağızlarda ayrıca “2. Sıçramak, zıplamak, yerinde duramamak. 3. Hayvan koşmaya başlamak, tırıs gitmek. 4. Hoppalık yapmak. 5. Titremek. 6. Sendelemek. 7. Birbirine çarpmak: *Dişlerim dingildededi*. 8. Korkmak. 9. Kuşkulanmak.” (DS, 2009, s. 1504) anlamları bulunmaktadır.

Yansıma sözcüklerin sözlüklerde verilen anlamlarında kimi zaman ilk verilen anlamın temel anlam olduğu konusunda bazı soru işaretleri ortaya çıkmaktadır. Bu noktada yansıma sözcüklerin mensubu olduğu merkez anlam dikkate alınmalıdır. “Bir şeyi içe doğru çekmek” merkez anlamındaki **sömürmek** fiili Türkçe Sözlük’te (2011, s. 2149) “1. Üretim araçları sahipleri, başkalarının emeğine ve onların yarattıkları değerlere el koymak. 2. Bir ulus veya devlet, diğer bir ulusun veya devletin doğal kaynaklarından, ekonomik değerlerinden çıkar sağlamak. 3. Yiyecek içeceğin hepsini birden yiyip bitirmek, silip süpürmek. 4. Dudaklarını yapııştırarak soluğu ile çekip içmek. 5. mecaz Bir kimseden veya bir şeyden haksız ve sürekli çıkarlar sağlamak” anlamları ile verilmiştir. Merkez anlam odaklı bir sıralama yapıldığında ilgili yansıma sözcüğün 4.3.5.1.2. şeklinde bir anlam diziminde verilmesi daha uygun düşmektedir.

Sözlük tanımlamalarında çokanlamlılık beklenen kimi yansıma sözcüklerde yansıma sözcüklerin işaret ettikleri bütün göndergeler açıklanmamakta, sadece ilgili sözcüğün eşanlamlıları verilerek tanımlama yapıldığı görülmektedir. Ancak yetersiz tanımlamalar sözlüksel belirsizliğe neden olmaktadır. Örneğin **cızırtı** yansıma sözcüğü için Türkçe Sözlük'te (2011, s. 463) "Cızırdama sırasında çıkan sesin adı, cızıltı: *Döşeme, suyun cızırtılarla soğuttuğu ağır bir taş gibi buğu içindeydi.*" tanımı verilmiştir. Halbuki ilgili sözcüğün Türkçe Ulusal Derlem'de (TUD) (2008-2012)² yazılı metinlerden tanıklanan örneklerine bakıldığında "kaynamakta olan çaydanlığın çıkardığı ses", "telefon, plak, kaset, televizyon gibi elektronik aletlerden gelen ses", "kişinin rahatsız edici tiz sesi", "frenin patlama sesi" "kulaklıktan dışarı duyulan hafif müzik sesi" gibi anlamlar etrafında toplandığı görülür. Bu seslerin hepsi de aynı göndergeyi ifade etmemekte, dolayısıyla sözlükte yan anlam olarak ilgili anlamlara da yer verilmesi gerekmektedir.

3. Yansıma sözcüklerde eşadlılık

Çokanlamlılık konusu irdelenirken genellikle sözlüksel belirsizliğe (lexical ambiguity) yol açabilecek karakterde olan eşadlılık (homonymy) konusuna da değinilir. Çokanlamlılık bir gösterenin birden fazla birbiriyle ilişkili gösterileni belirtmesi iken eşadlılık ise gösterenin aynı, gösterilenlerin birbiriyle ilişkisiz olmasıdır. Eşadlılık denildiğinde bu kavramın eşseslilik (homophone) ve eşyazımlı (homographe) olmak üzere iki türünden söz edilir (Lyons, 1977, s. 22). Buna göre eşadlılık, birbiriyle ilişki kurulamayan iki veya daha fazla kavramın ya sesletilirken ya da yazımları esnasında aynı dil göstergesi ile ifade edilmesi sonucu ortaya çıkar. Türkçede Fransızca, İngilizce, Almanca gibi dillere nazaran sesçil bir yazım kullanıldığından eşadlılık kavramı ile çoklukla eşyazımlı dil göstergeleri kastedilir.

Bir sözlükbiriminin çokanlamlı veya eşadlı olmasındaki ayrım, sözlüksel düzenleme işlemi esnasında dikkat edilmesi gereken konulardan biridir. Sözlükbilimine göre genel eğilim eşadlı sözcüklerin ayrı sözlük girdileriyle gösterilmesi yönündedir (Zgusta, 1971, s. 81). Palmer (2001, s. 82-86) bir sözcüğün çokanlamlı mı, yoksa eşadlı mı olduğu konusunda sadece sözlüğe başvurarak karar verilemeyeceğini, sözlük yazarının konuyla ilgili kararlarının keyfi olabileceğini ifade etmiştir. Çünkü ona göre sözlükler bu konudaki kararlarını genellikle etimoloji üzerine temellendirirler. Eğer aynı formdaki sözlükbirimlerin kökenlerinin farklı olduğu biliniyorsa, bunlar eşadlı olarak değerlendirilir ve sözlükte kendilerine ayrı ayrı girişler verilir. Eğer aynı formdaki sözlükbirimlerin kökenlerinin bir olduğu biliniyorsa, farklı anlamlara sahip olsalar dahi bunlar çokanlamlı sözlükbirim olarak değerlendirilir ve sözlükte kendilerine bir tek giriş verilir. Fakat bu yaklaşım dilde değişken özellikler olduğundan dolayı her zaman doğruyu yansıtmamaktadır.

Çokanlamlılık ve eşadlılık bakımından sözlükbirimlerin nasıl ele alındıkları ile ilgili hem Türkçe Sözlük hem de Derleme Sözlüğü'nü incelediğimizde çokanlamlı sözlükbirimlerin tek madde girişinde numaralandırıldığı, eşadlı olanların ise ayrı ayrı madde girişlerinde düzenlendikleri görülmektedir. Yansıma sözcüklerin düzenlenişinde ise her iki sözlük arasında birtakım belirsizlikler olduğu dikkatleri çekmektedir. Genel sözlük niteliğinde olan Türkçe Sözlük'te standart Türkçede kullanılan yansıma sözcüklerin yanı sıra ağızlarda kullanılan birtakım yansıma sözcükler de *halk ağzında* ibaresiyle yer almaktadır. İlgili sözlükte çokanlamlı ya da eşadlı görünümünde olan yansıma sözcüklerle ilgili şu tespitlerde bulunulmuştur:

² <https://v3.tnc.org.tr/written-results> (erişim tarihi: 02.01.2023)

(a) Türkçe Sözlük'te madde başı olarak yer alan yansıma sözcüklerden birden fazla anlamı bulunanların büyük bir kısmı tek bir madde girişinde çokanlamlı olarak düzenlenmiştir:

çırpmak³ 1. Halı, kilim vb. şeyleri hızla ve kesik kesik silkelemek, 2. İki şeyi birbirine çarpmak, *el çırpmak*, 3. Bir şeyin ucundan bir parça kesmek: *Ağacın dallarını çırpmak*, 4. Sulu yiyecekleri hızla ve sürekli olarak çatal, kaşık vb. ile karıştırmak, 5. (mecaz) Çalmak, hırsızlık etmek, 6. (spor) Güreşte rakibinin kollarını beli hizasında sınıksız kavrayarak minderde kendi üzerinden sağa ve sola sırtüstü savurmak. (TS, 2011, s.539)

kıtır 1. Minderin sertleşmesini sağlayan içindeki saman parçaları. 2. *argo* Yalan. 3. *halk ağzında* Patlamış mısır. (TS, 2011, s. 1428)

tepmek 1. Hayvan, ayağıyla vurmak. 2. Üzerine basarak sıkıştırmak: *Yünleri çuvala tepmek*. 3. Çokça yürümek: *Bu topraklı yolları tepmeden oraya varmak zordur*. 4. Silah ateşlendiğinde arkaya baskı yapmak: *Tüfek geri tepti, omzunu incitti*. 5. mecaz Değerini anlamamak veya kestirememek, geri çevirmek: *Gelmiş buraya, başını sokacak, ekmeğini kazanacak bir yer bulmuş, hiç bunu tepen mi?* 6. mecaz Yeniden ortaya çıkmak, tazelenmek, depresmek: *Gündüz ya bir yere sokulup uyur ya sessiz sedasız sokaklarda dolaşır fakat akşam oldu mu derdi teper*. (TS, 2011, s. 2327)

Türkçe Sözlük'te yansıma sözcüklerin bazıları eşadlılık görülen madde başları arasında yer almaktadır. Bunlar kendi içinde şu şekilde sınıflandırılabilir:

(b) Aynı sesletime sahip sözlükbirimlerinden birinin alıntı olduğu zaman çoklukla ayrı madde olarak verilmiştir:

cıngıl (I) 1. isim, halk ağzında Küçük üzüm salkımı. 2. isim, halk ağzında Boncuk, gümüş veya altın para ile yapılmış, başlığa veya giysiye takılan süs.

cıngıl (II) isim, müzik, (*İngilizce jingle*) Radyo programları öncesinde veya sonrasında çalınan, tanıtıcı, özel müzik parçası. (TS, 2011, s.460)⁴

şak (I) Eni geniş bir şeyle vurulduğunda çıkan ses. *Şak diye yüziime vurdu*.

şak (II) (*Arapça*) 1. Yarma, yarıлма. 2. Yarık, çatlak. (TS, 2011, 2198)

küt (I) 1. Kısa ve kalınca: *Küt parmaklar*. 2. Keskin olmayan.

küt (II) Tahta vb. katı şeylere vurulduğunda çıkan ses: *Küt diye vurdu*.

küt (III) spor Smaç. (TS, 2011, 1564)⁵

3 Bu sözcük XIV. yüzyılda Dede Korkut'ta "Kesmek: *Kılıcının balçağına yapıştı kim bunu çırpa*"; XVI. yüzyıl eserlerinden Lârendi'de yine aynı anlamda "Adü başın on on çırpar firavan" (Tarama Sözlüğü, 2009, s.) örneğinde karşımıza çıkmaktadır.

4 Türkçede **cıngıl** sözcüğü "madeni eşyaların ya da sert küçük cisimlerin birbirine çarpması sonucu oluşan bir çınlama sesi" merkez anlamına bağlı **cıng** kök biçimine dayanır. Alıntı sözcük olan cıngıl ise İngilizce **jingle** sözcüğüne dayanır. **Jingle** sözcüğü de bir yansıma sözcüktür ve İngilizcede "1. tekrarlanan hafif bir çınlama sesi çıkarmak veya nesnelerin bunu yapmasını sağlamak. 2. radyo veya televizyonda bir ürünün reklamını yapmak için kullanılan, hatırlaması kolay, genellikle sözcüklerden oluşan kısa, basit bir melodi." anlamlarındadır. (<https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/jingle> erişim tarihi: 29.12.2022). Görüldüğü gibi her iki dilde de "çınlama" anlamına dayalı aynı anlama sahip bir yansıma sözcüktür.

5 **Küt** sözcüğü TS'de üç madde başı olarak düzenlenmiştir. İki anlamlı ilk madde olan **küt**, Kubbealtı Lügati'nde alıntı sözcük olarak değerlendirilmiş ve sözcüğe (*Fars. kûnd (?)*) ibaresi konulmuştur: (<http://lugatim.com/s/k%C3%BCt> erişim tarihi: 29.12.2022). Ancak Gülensoy (2007, s. 593) bu anlamı esas alarak sözcüğün yansıma olduğunu dile getirmiştir. "Keskin olmayan ya da kısa, kalınca" ifadeleri sert bir cismin kırıldığı ya da kesildiğinde ortaya çıkan görüntüye işaret etmektedir. Bu durumda sert bir cismin kırılması yahut kesilmesi esnasında çıkan ses" olan **küt**, anlam genişlemesine uğrayarak bu anlamı da almış olmalıdır. Dolayısıyla merkez anlamı ortak, temel anlamla da ilişkili olarak ikinci küt maddesine iliştilerilebilir. Üçüncü maddede topa sert vurulduğu için bu adı almış olduğundan ikinci maddeye yan anlam olarak eklenmelidir.

(c) Yazım bakımından (birleşik ya da ayrı yazım) farklılık gösterdiğinde çoklukla ayrı madde olarak verilmiştir:

gır gır 1. Alay. 2. Komik, matrak, eğlenceli. 3. Usanç veren, sürekli ve kaba bir sesle.

gırgır 1. Mekanik olarak çalışan süpürge. 2. denizcilik Açık denizlerde balık avlamakta kullanılan büyük ağ. (TS, 2011, s. 943)

şak şak 1. Eller birbirine vurulduğunda çıkan ses. 2. `Şak` sesi çıkararak.

şakşak Çoğunlukla hokkabazların kullandıkları, hafifçe vurulduğunda hızla vurulmuş gibi `şak` diye ses çıkaran tahta maşa. (TS, 2011, s. 2200)

(ç) Yansıma sözcük bir nesnenin adı olduğunda çoklukla ayrı madde olarak verilmiştir:

cırt (I) Kâğıt, kumaş vb. yırtılırken çıkan ses.

cırt (II) Nesnelere birbirine bağlamakta kullanılan, çentikli, plastik kelepçe. (TS, 2011, s. 461)

pat (I) Yassı, basık: "Ne de ıslak pat burnundaki mor mor meneviş." - Mehmet Akif Ersoy

pat (II) Yassı bir şeyle vurulduğunda çıkan ses.

pat (III) *bitki bilimi* Birleşikgillerden, papatyaya benzeyen otsu bir bitki (Leucanthemum).

pat (IV) Kasımpatı biçiminde olan elmas iğne. (TS, 2011, s. 1897)

Derleme Sözlüğü'nde ağızlarda kullanılan fakat Türkçe Sözlük'te yer almayan çok çeşitli yansıma sözcükler bulunmaktadır. Derleme Sözlüğü'nde çokanamlı ya da eşadlı görünümünde olan yansıma sözcüklerle ilgili ise şu tespitlerde bulunulmuştur:

(d) Derleme Sözlüğü'nde belirli bir düzen olmamakla birlikte birden fazla anlamı olan yansıma sözcüklerin genellikle eşadlı olarak ayrı madde başlarında tanımlandıkları dikkat çekmektedir:

çırpmak (I) Kan almak için ustura ile vücudu kesilmek.

çırpmak (II) 1. Badana yapmak: *Evi çırptık*. 2. Evi temizlemek: *Bugün evi çırptım*.

çırpmak (III) Düzeltmek: *Bu duşların çoğu da çırpılmış*.

çırpmak (IV) Tüketmek: *Kirazı üç çocuk çırpvermiş*.

çırpmak (V) Çamaşır yıkamak. (DS, 2009, s. 1190)

(e) Eşadlı olarak gösterilen madde başlarından bazıları kendi içinde çokanamlı bir görünüm sergilemektedir:

kıvrak (I) 1. Yerli dokuması, kara bezden yapılmış köylü kadın yeldirmesi, ferace. 2. Kadınların başa örttükları ince tülbent, gelinlerin yüzüne örtülen kırmızı, yeşil renkli, pullu tül ya da krep. 3. Kadınların başlarına örttükları kenarları saçaklı ipekli örtü, poşu. 4. El tezgâhında temiz ve kıvrılmış iplikten dokunmuş bez.

kıvrak (II) 1. Aceleci. 2. Çevik, tetik, çalışkan.

kıvrak (III) Güzel, şık, yakışıklı, hoşça.

kıvrak (IV) Fazla bükülmüş (ip vb. için): *Bu ip çok kıvrak bükülmüş*.

kıvrak (V) Sıkı, kuvvetli : *Kilimin bağını kıvrak bağla düşmesin*.

(f) Farklı kök biçimlerden gelip de çeşitli ses olayları neticesinde ağızlarda eşadlı görünüm kazanan yansıma sözcüklerin parantez içinde diğer biçimleri belirtilmiştir:

çağşamak (I) (→cığıştamak) Para, zincir, çakıltaşı gibi cisimler birbirine çarparak ses çıkarmak, şakırdamak.

çağşamak (II) Gevşemek, birbirinden ayrılmak, eskimek. DS

küt (I) [*kut* (III) -i, *kutrum*, *küd* (I), *küküm* (I), *kül kütürüm*] Kötürüm, sakat.

küt (II) Kuluçka tavuğun altındaki bozulmuş yumurta.

küt (III) Kesme özelliği, sivriligi kaybolmuş kesici araç.

küt (IV) 1. Tandıra pişirilmek için yapıştırılan hamurdan düşen parçalar. 2.[-> *kötürge* (IV)] Yufka ekmeği pişirilen saçların altına konulan üç ayaklı demir, saçayak

küt (V) Kısa, yuvarlak (burun için).

küt (VI) [-> *kütlü* (I)] Çekirdekli pamuk.

küt (VII) Kepçe vb, eşyaların asıldığı yuvarlak ağaç çivi.

küt (VIII) [-> *kütan*] Pulluk, saban. (DS, 2009, s. 3053)⁶

4. Tartışma

Yansıma sözcüklerin incelediğimiz Türkçe Sözlük ve Derleme Sözlüğü'ndeki sözlük girdilerinde birtakım düzensizliklerin olduğu göze çarpmaktadır. Yansıma sözcüklerin özünde göndergeyi çağrıştıracak nitelikte karakteristik özelliklere sahip sesbirimlerinin seçilmesiyle bir araya getirilmiş ses bileşenleri olmaları, dilin işleyişine uygun olarak, kimi zaman birbirinden bağımsız göndergelerin aynı ses bileşenleri ile adlandırılması neticesini doğurmaktadır (bk. cızırtı örneği). Bu durumdan dolayı birbiriyle ilgisiz gibi duran göndergelerin aslında aynı merkez anlam etrafında toplandıkları gözden kaçtığı için sözlüklerde eşadlı olarak değerlendirildikleri anlaşılmaktadır. Bu yönüyle yansıma sözcükler nedensiz sayılan diğer dil göstergelerinde ortaya çıkan eşadlılıktan daha ayrı bir noktada değerlendirilmelidir. Çünkü eşadlı olan nedensiz dil göstergelerinin büyük bir kısmında eşadlı olmalarının arkasında farklı sebepler yatmaktadır. Aksan (2006, s.133), farklı anlamlara sahip en az iki sözcüğün zaman içinde geçirdikleri ses veya biçimsel değişim neticesinde aynı dil göstergesi biçimine bürünmesi (ör. ET. *elig* {el}, ve *il* {halk, ülke} sözcüklerinin her ikisi de günümüzde *el* dil göstergesi ile karşılaşmaktadır) yahut alıntı bir sözcüğün yerli bir sözcükle eşsesli olarak (ör. Far. *bâğ* {bahçe} ve Tür. *bağ* {ip, sicim}) dilde birlikte yaşar duruma gelmesini etken olarak göstermiştir. Aksan'ın belirttiği bu hususlar (b) ve (f) maddelerinde görüldüğü üzere yansıma sözcüklerde de görülebilmektedir.

Her iki sözlükte yansıma sözcüklerin eşadlı veya çokanlamlı tanımlanmalarında ortaya çıkan kimi belirsizler bulunmaktadır. Çokanlamlılıkta birbirleriyle ilişkili anlamların aynı maddede verilmesi esastır. Bu anlamlar temel anlamdan başlayarak temel anlamla ilişkisi daha zayıf anlamlara doğru bir dizilimle verilir (Uçar 2011, s. 289). Bu durumda temel anlam, diğer anlamlara az ya da çok kaynaklık eden anlamdır. Yansıma sözcüklerde eğer merkez anlam odaklı temel anlam net bir şekilde izah edilmezse kimi zaman yan anlamların birbiriyle ilişkili olduğu anlaşılamamaktadır. Örneğin (a)'da yer alan **kütür** sözcüğünün temel anlamı "sert bir cismin parçalanma esnasında çıkan ses" tir. Sözlükte bu anlam yer almadığı için "sert" olmaları noktasında birbiriyle ilişkili olabilecek "1. Minderin sertleşmesini sağlayan içindeki saman parçaları. 2. *argo* Yalan. 3. *halk ağzında* Patlamış mısır." (TS, 2011, s. 1428)

⁶ Derleme Sözlüğü'nde eşadlı olarak düzenlenen küt sözcüğünün (II), (III), (V) ve (VII) numaralı olanları birbiriyle ilişkili anlam oldukları saptanabildiği için tek bir madde girişinde çokanlamlı olarak düzenlenmelidir.

yan anlamları ile ilgili sözcüğün neden çokanamlı olarak verildiği sözlük kullanıcıları tarafından anlaşılabilir.

(c) maddesinde Türkçe Sözlük'te birleşik ya da ayrı yazıma dayalı olarak eşadlı olarak verilen yansıma sözlükbirimlerden örnekler verilmiştir. Aslında her iki örnekte de görüldüğü üzere verilen anlamlar 'gır' ve 'şak' kök biçimlerinin temel anlamlarından türemiş anlamlardır. Dolayısıyla bu sözlükbirimlerin çokanamlılık formunda verilmesi kanaatimizce daha uygundur. (ç) maddesi de yine bu perspektifte ele alınmalıdır. İlk örnekte (cırt) yer alan eşadlılardan (II) numaranın (I) numaradaki anlama bağlantısı çok açıktır. İkinci örnek olan **pat**'ın temel anlamı (II) numaralı maddede verilmiştir. "Yassı bir şeyle vurulduğunda çıkan ses" anlamı *yassı* bir şeyi ifade etmek için de kullanılır olduğundan bu maddeler de çokanamlı olarak değerlendirilmelidir.

Türkçe Sözlük, Derleme Sözlüğü ile karşılaştırıldığında aynı sözlükbirimler için Derleme Sözlüğü'nün daha çok eşadlılıktan yana olduğu görülmektedir. Hiçbir şekilde bağlantı kurulamayan farklı biçimlerin çeşitli ses olayları neticesinde aynı göstergeye dönüşmesi eşadlı sayılmada koşullardan biridir ve bu koşuldan kaynaklanan eşadlılıkla ağızlarda sıklıkla karşılaşılmaktadır (bk. (f) maddesi). Ancak Derleme Sözlüğü'nde aynı merkez anlama sahip yansıma sözcüklerin büyük bir kısmında temel anlamdan biraz uzaklaştığında hemen eşadlı bir görünümde sunuldukları görülmektedir. Bu durum da aslında yan anlam olacak anlamların sözlükbiriminin eşadlı olarak verildiğinde temel anlammış gibi görünmesi dolayısıyla kök biçimden bağları tamamıyla koparılmaktadır (bk. (e) maddesi).

4. Sonuç

Dilbilim araştırmalarında çokanamlılık gösteren sözcüklerin eşadlılık gösteren sözcüklerden nasıl ayrılacağı tartışmalı bir konudur. Yansıma sözcüklerin incelenen sözlüklerde çokanamlı ve eşadlı olarak sunularında birtakım düzensizliklerin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Her iki sözlükte de yansıma sözcüklerin birbiriyle ilişkili olup olmadığı noktasında yol gösterecek olan merkez anlam ve buna bağlı temel anlamın izah edilmişinde kimi zaman yetersizlikler olduğu saptanmıştır. Yansıma sözcüğün mensubu olduğu merkez anlamı bilmek, kök biçimin temel anlamı ve türevlerinin anlam skalası arasındaki bağlantıyı belirleyebilmek adına önemlidir. Bu durum özellikle birden fazla anlamı karşılayan yansıma sözcüklerin çokanamlı mı yoksa eşadlı mı ele alınması gerektiği noktasında yarar sağlayacaktır.

Yansıma sözcüklerin karakteristik duruşları, onlara diğer sözcüklere göre daha nedenli bir görünüm katmaktadır. Sözlüklerde yansıma sözcüklerin anlamsal yapılanmaları doğru tespit edilmeden eşadlı görünümde sunulması, sözcüğün nedenlilik ilişkisinin de zedelenmesine yol açmakta ve sözcüğün gönderge ile olan ilişkisini keyfileştirmektedir. Yansıma sözcüklerin anlamsal yapılanmalarının doğru belirlenmesi sözlük tanımlamalarındaki belirsizlikleri azaltacaktır.

Kaynakça

- Aksan, D. (2006). *Anlambilim*. Ankara: Engin Yayınları.
- Akyıldız Ay, D. (2021a). İki Dilli Sözlüklerde Yansıma Sözcüklerin Tanımlanma Sorunları. *ÇUTAD - Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 70-88.
- Akyıldız Ay, D. (2021b). Anadolu Ağzlarında “Gülmek” ve “Ağlamak” Eylemlerinin Troponimleri. *Söylem Filoloji Dergisi*, 6 (3) , 820-831 . DOI: 10.29110/soylemdergi.988315
- Akyıldız Ay, D. (2022a). Çokanlamlı Yansıma Fiillerde Somutlaştırma Yolu ile Bağlanan YanAnlamlar. *Tarihî ve Çağdaş Türk Lehçeleri Araştırmaları: Fiil Kategorisi*. (Ed. Esra Gül Keskin- Nergis Biray). Ankara: Bengü Yay. 9-34.
- Akyıldız Ay, D. (2022b). Yansıma Sözcüklerde Merkez Anlam. 4. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu 20-22 Ekim 2022 Tam Metin Kitabı*. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yay. 173-178.
- Demircan, Ö. (1996) Türkçe Yansımaların Özüne Doğru. *IX. Dilbilim Kurultayı Bildiri Kitabı*. 25-27 Mayıs 1995. 175-191.
- Demircan, Ö. (1997). Türkçede Nedenli Göstergeler: Yansımalarda Anlamlama. *VII. Uluslararası Türk Dilbilimi Konferansı Bildirileri*, 7-9 Ağustos 1996, Ankara, 191-206.
- Eren, H. (1951). Onomatopee'lere Ait Notlar. *Türkiyat Mecmuası*. X. 55-58.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara : Türk Dil Kurumu Yay.
- Jendraschek, G. (2001). Semantic and Structural Properties of Turkish Ideophones. *Turkic Languages*. 5. 88-103.
- Ido, S. G. (1999). Turkish Mimetic Word Formation. *Asian and African Studies*, 8. 1. 1999, 67-73.
- Karaağaç, G. (2003). *Anlambilim*. İstanbul: Kesit Yay.
- Lyons, J. (1977). *Semantics (Vol 1)*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Omuralieva, A. (2021). *Türk Yazı Dilleri ve Lehçelerinde Yansımah Fiillerin Yapısı*. Ankara : Türk Dil Kurumu Yay.
- Palmer, F. R. (2001). *Semantik/Yeni Bir Anlam Projesi*. (Çev. R. Ertürk). İstanbul : Kitabiyat Yay.
- Saussure, F. de (1998). *Genel dilbilim dersleri* (Çev. Berke Vardar). İstanbul: Multilingual Yay.
- Svantesson, J. (2017). Sound Symbolism: the role of Word sound in Meaning. *WIREs Cognitive Scinece*, Wiley Periodicals, Mar. S.1.
- Tuna, O. N. (1947). Tabiat Taklidi Sözlüklerden Fiil Yapan Ekler. *Türkelî*. IV. 4-15.
- Türk Dil Kurumu (2009). Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Türk Dil Kurumu (2009). Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Türk Dil Kurumu (2011). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Uçar, A. (2011) Çokanlamlı Eylemler Sözlükçede Nasıl Görünür? Uygunluk Kuramı Çerçevesinde Bir İnceleme. 24. *Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildiri Kitabı*. 17-18 Mayıs 2010. Ankara, (289-300). Ankara: ODTÜ Basım İşliğı. 289-300.
- Ullmann, S. (1972). *Semantics An Introduction to the Science of Meaning*. Oxford: Blackwell Press.
- Vardar B. vd. (2002), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual Yay.
- Zgusta, L. (1971). *Manual of lexicography*. Paris: The Hague.
- Zülfikar, H. (1995). *Türkçede Ses Yansımah Kelimeler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

Kısaltmalar

TS Türkçe Sözlük (TDK)

TarS Tanımlarıyla Tarama Sözlüğü (TDK)

DLT Divanu Lügât't-Türk

DS Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (TDK)

Elektronik Kaynaklar

<https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/jingle> erişim tarihi: 29.12.2022

<http://lugatim.com/s/k%C3%BCt> erişim tarihi: 29.12.2022

<https://v3.tnc.org.tr/written-results> erişim tarihi: 02.01.2023